

SİYASET BİLİMİ DİSİPLİNİ İÇİNDE FEMİNİZM

FEMİNİST TEORİ VE SİYASAL ANALİZ

Judith Ewans*

Yrd.Doç.Dr.
Vildan İYİGÜNGÖR**

Bu yazı feministlerin uygun siyaset kavramına sahip olmadıkları kaygısından ortaya çıkmıştır. Feministler ya kavramın problematik olabileceğini görmemişlerdir ya da çabaları bu kavramı tanımlamak için teorik kesinlikten yoksun görünmektedir. Literatürü araştırmak yalnızca inancımı kuvvetlendirdi. Bununla beraber, şu sonuca geldim bu yazının ana argümanı, feminizm karakteristik olarak siyaset bilimcileri tarafından kamu alanı ile özel alan arasında yapılan ayrımı ortadan kaldırmalıdır. Bu şekilde ortadan kaldırma işlemi siyasetin daha geniş bir tanımını ve şimdi birçok siyaset bilimi öğrencisi tarafından kabul edilenden daha fazla siyasal eylemin meşruluğunu gerektirir. Diğer bir sonuç, ve ikinci argümanım, kendi varsayımlarında radikal değişimler olmaksızın, liberalizm çok sınırlı bir alanda kalan feminist amacı ileriye götüremez.

Yazı aynı zamanda, literatür tarafından oldukça açık bir biçimde ortaya atılan soruya bir yanıt önermektedir: neden feminist siyaset bilimciler siyaset biliminin temel kavramları üzerinde çok az etkide bulunmuşlardır. Burada sosyolojik faktörler, siyaset bilimcilerin küçük bir oranının kadın oluşu gibi, ve olasılıkla kadınların çalışmasının düşük düzeyi ile ilgili olduğu önerilebilir ki siyaset bilimi içinden mesleğe radikal bir karşı çıkışı engeller.

Burada verili olan liberal,radikal ve Marksist feminizmin açıklamaları bir ölçüde başlangıç niteliğinde gereklidir, ve ben herbir düşünce okulunun benim argümanımınla doğrudan ilgisi olan konuları üzerinde yoğunlaştım. Başvuru listesi,okuyucuları

*Feminism and Political Theory, Sage Publications 1986 London.

**M.Ü. İletişim Fakültesi

feminist düşüncenin daha detaylı analizini veren çalışmalara yöneltecektir.

15-20 yılda ikinci feminizm dalgası başladığından bu yana, hareketin taraftarları tarafından çeşitli akademik disiplinlere katkılar yapıldı. Bu disiplinlerin doğası ve pratiğinin büyük ölçüde değiştiği şüphelidir. Siyaset bilimi çalışmalarının çok az değiştiği kesindir. Biz şimdi kadınların nasıl oy verdiği hakkında, siyasal düşüncenin klasik eserlerinde kadınların tasviri hakkında, ve yönetimin üst kademelerindeki gerçek yoklukları hakkında daha çok şey biliyoruz. Bununla beraber, bu konular üzerinde çalışmak, araştırmanın oldukça basmakalıp çizgilerini izlemektedir. Bu kendi içinde sürpriz değildir. Belki de hareket siyasi teori konusunda çok az şey yapmış ya da hiçbirşey yapmamıştır; ve daha kesin söylemek gerekirse, siyasetin çeşitli kavramları üzerine ve siyaset bilimcilerin kabul ettiği siyaset üzerine hiçbirşey yapmamıştır.

Bununla beraber, burada ileri sürülen iddia, feministlerin siyaset çalışmalarını değiştirecek hiçbirşey üretmedikleri şeklinde değildir. Bunun ötesinde, akademik olmayan düşünce ve diğer disiplinlerdeki yazılar dikkate alındığında, büyük ölçüde olmasa bile, siyaset biliminin önemli bir varsayımı üzerine başarılı bir karşı çıkış inşa edilmiştir: kamu ve özel alanlar arasındaki ayırım.

Bu ikiliğin kullanımı ile ilgili bir uyarının hemen geçici olarak yapılması gerekir. Bu konu üzerine yakın zamanlardaki önemli bir çalışmanın ortaya koyduğu üzere (Ben and Gaus ed.1983) tamamen teorik terimlerle bile olsa, kamu ve özel alanlar arasındaki sınır belirsiz ve değişkendir. Benim bu yazıdaki amacım çerçevesinde, hem başlangıç olarak hem de genel olarak aile ve benzer gruplaşmaların özel alanı, diğerlerinin ise kamu alanını oluşturduğu ileri sürülmektedir. Tartışmada eğer biz feminizmin öncüllerini kabul edersek, kamu ve özel alanlar arasındaki ayırımı ortadan kaldırmamız gerekir. Burada sırasıyla üç büyük feminist düşünce okulunu tartışacağım.(1)

İlk olarak liberal görüşü tartışacağım. Ulusal Kadın Örgütü, ya da içinde çeşitli eğilimler olduğu halde 300 Grubungörüşü değildir. Belki de en iyi şekilde radikal liberal olarak tanımlanmıştır (Spiro Agnew). Taraftarları, kadınlara istihdam, eğitim vs konularında eşit haklarverilmesinin ötesinde bir değişim isterken, onlar esas olarak kendi ideallerini gerçekleştirecek bir yaşam için siyasal açıdan çoğulcu bir toplumu oluşturmak istemektedirler. Bu isteklerinin kitlesel toplumsal ve siyasal yapılanma olmaksızın yapabileceklerini düşünürler. Bunun da ötesinde değişime yol açacak araçları öncelikle eğitimle ilgilidir..

Bu tür feminizmi ve tartışacağım diğer eğilimleri anlamak için, onları kendi kökenleri bağlamında ele almak gereklidir; yani genel olarak ikinci dalga feminizmin başlangıcından itibaren..(2)

1960 ların sonlarında, kadın özgürlüğü grupları ABD, İngiltere ve B. Almanya da ortaya çıktı.(3) ABD'de sivil haklar ve savaş karşıtı hareketlerle "Demokratik Toplum için Öğrenciler" hareketi ve bunların ardıllarının yarattığı hayal kırıklığı kadınları kendilerini biçimlendirmeye yöneltti. "Bilinç yükseltme grupları bireylere yalnız başına olmadıklarını gösterdi ve kadınların baskı altına alınmasını çözümlenmeye ve anlamaya yöneltti. İngiltere'de öğrenciler ve diğerleri sosyalist öğrenci toplulukları (4) içindeki büyük ölçüde elitizme, cinsiyetçiliğe (sexizm), cinsel tacize, ve genel olarak erkek egemenliğine cevap olarak benzer gruplar oluşturdular. Grup varolan sol birliklerin dışında olduğu zaman kadın sosyalistler çoğunlukla bu tür girişimlere karşı ihtiyatlı ve arasıra da saldırgan tutum alıyorlardı. Almanya'da da aynı hayal kırıklığı hissedildi. Bununla beraber hareket ABD ve İngiltere'de olduğundan daha zayıftı, çok hızlı bir şekilde "yaşam stili" siyaset ile sınırlanıyordu, çözümlerin meydana geldiği karışık komünlere karşı olarak yalnızca kadınlardan oluşan komünlerin oluşumunda hareket ifadesini buldu.

Bu, içinde siyasetin feminist eleştirisinin olduğu ve geliştiği bağlamdır. Erken dönem versiyonuna, liberal hareket olarak bakılmalıdır (erken dönem versiyonu olarak adlandırırken, bugün varolmadığı anlamına gelmez).

Ünlü slogan içindeki "kişisel olan siyasaldır"(5) eleştiri iki yönlüdür. İlk olarak kadınların sorunları ve memnuniyetsizlikleri ne onların yetersiz oluşlarından kaynaklanır ne de yalnızca kendilerine özgüdür. Diğer kadınlarla paylaşılır ve bu duruma kadınların mutluluğu ve eylemlerine karşı olan toplumsal faktörler neden olur. Bu nedenle onlar siyasaldırlar. İkinci olarak, erkeklerle olan bireysel ilişkiler eşitsizdir: toplumsal cinsiyetin (gender) baskılarına, erkeklerin görüşlerine, diğer erkekler ve genel olarak toplum tarafından desteklenen pratiklere meydan okuyan kadın yalnız kalır.(6) Bu şekilde, kişisel ilişkiler siyasaldır; 1970 lerin başlarında cinselliğe (sexuality) verilen önem, radikal feminizmin,(7) siyasal ayrımcılığın, ve daha az yaygın ve huzursuz olsa da bireysel ayrımcılığın ve lezbiyenizmin muzafferhane ortaya çıkışı ve yaygın kabulünü getirdi.

Bu iki yönlü inanç, tüm (feminist) görüşler eşit tutulduğunda kadın hareketinin bir safhasının üretimidir, ve feministler en azından potansiyel olarak onları ifade edebilir. Bu görüşlerin niyetleri övgüye değer ve sonuçları cesaret vericidir; bu böyle olmadığı zaman, seçkinciliğe ve siyaset adamları tarafından yapılan tacize anlaşılabilir bir tepki oluştururlar. Bunların doğal sonucu, liderlerin, sözcülerin, ya da ayrıcalıklı çözümlenmelerin olamayacağıdır, ve kuramsal yorum kişisel girişim olarak düşünülür. Hareket bu aşamada daha çok tuhaf bir tür teorik pratik tarafından ilerletilir: kadınlar birbirlerinin etrafında oturur ve birbirleriyle anlaşılır, potansiyel "starları" gözönünde tutarken, içlerinde en fazla çekingen olanı ve en az konuşanı cesaretlendirirler. Bu grupların birçok

kadına verdiği yardım ve hem kendi içlerinde hem de kendi dışlarında kızkardeşlik oluşturmaları tahminlerin üstündedir; fakat, teorik yenilik için zorlayıcı temeller oluşturmaları beklentisi gözardı edilemez. Bu, tabii tamamen gelişmiş feminist teorilerin gelişmesini aleyhte etkileyen faktörlerden birisidir; ama en önemlisidir.

Eleştiriye bağlamadan önce, hangi anlama gelmediğini belirtmek önemlidir. Diğer yazılar, tersine kişisel olanı siyasal olarak tanımlamazlar bunun nedeni refah devletinin aile yaşamına müdahale etmesidir, Marksist düşüncedeki aileyi devletin ideolojik aygıtının bir parçası olarak toplumsallaşma rolünde gören eğilimlerle de ilgili değildirler. Başlangıç noktası daha derindir. Boals'un işaret ettiği gibi,

"Bu, örneğin şu anlama gelir: Adrienna Rich'in sözünü ettiği, kadınların romantik aşk ve bundan acı çekmek ile ilgili saplantıları "paylaşılan bu elem şeklinin gereksiz ve siyasal olduğu" kabulünü gerektirir." (Boals, 1975; 172)

Bu inancın kökeni içinden geldiği grupların kompozisyonu ile ilgilidir: güçlü bir şekilde beyaz, orta sınıf, iyi eğitim görmüş, 1960'ların çocukları, ve muhtemelen "cinsel devrimin" kayıpları. Gruplar, Breines (1968:145)'in ABD'de yeni solun erken ve orta dönemi için söylediği gibi kendilerinin görece ayrıcalıklı perspektiflerinden, ekonomik ve toplumsal ilgi olmaksızın kendi mutsuzluklarının politikasını" açığa çıkartıyorlardı. Bu durum, bu bakış açısının en önemli yanını geçersiz kılmaz; başlangıç olarak, kamu/özel ayırımına daha sonra ortaya çıkacak olan ve daha gelişmiş açıklamalardan çok daha radikal bir meydan okumadır. Burada yalnızca kaçamakların değil, ama aynı zamanda evlilik yatağının huzurunun da özel yerler olmadığı ama bölünmüş toplumdaki savaş alanı olduğu düşüncesindeyiz. Bunun da ötesinde ne bölünme eşittir, ne de savaş uygundur. Bir taraf normatif, fiziksel ve maddi etkiye sahiptir, ve bu taraf erkektir.

Bu görüşten ortaya çıkan konular ileride daha geniş olarak tartışılacaktır. Bununla beraber, bazı sorunlar acil açıklama gerektirmektedir. İlk olarak, "siyaset" in anlamı üzerinde durulmamıştır. Siyasetin toplumsal düzenlemelerin temel bir düzenlemesini sağlayan gizil bir anlamı vardır, toplumsal cinsiyet (gender) rollerini ve bu rollerin sürekliliğinin tanımını da içeren, iktidar yüklü ve potansiyel olarak çelişkili olarak. Varsayılır ki, kollektif ve siyasal olan aynı fenomendir. İkinci olarak, erkek egemenliğinin doğası ve statüsü, ve bunun bir bütün olarak toplumla ilişkisi yeterli bir şekilde düşünülmemiştir. Daha kesin olarak söylemek gerekirse, erkek iktidarı gerçekte, her yerde aynı zamanda mevcut olmasa bile, yaygın olmak anlamında sistematiktir; ama içinde yaşadığımız toplum ve siyasanın bütünleşik bir parçası olmak anlamında sistematik olarak düşünülmesi açık değildir. Üçüncü olarak, 'iktidar' öy-

le bir kavramdır ki; kadınlara hakim olmakla erkeklerin sahip olduğu bir şeydir.(8) Bunun ötesinde, yapılarından dolayı bilinçyükseltme grupları sona ermiştir.

Bu eleştirilere benzer inançlar, daha farklı bir biçimde olduğu halde, radikal çoğulcu Iglitzin tarafından açıklanmıştır. Iglitzin'in ilk saldırısı (1972a) kız çocuklarının ve kadınların özel alan içinde kalmaları için engellenerek toplumsallaştıkları iddiasından ibarettir; içinde buldukları alanın sınırları dışında başarılı yağmalara karşıt olarak, içine kapanma ile birlikte olduğu varsayılan meziyetler öğretilir. Aynı zamanda çoğulcu ilkelerin lutufları olarak siyasetin herkese açık olduğunu öğrenirler; ve eğer kadınlar siyaset dünyasını terkederlerse bu onların kendi özgür seçimleridir. Varsayılan bir yönetici sınıf ya da iktidar seçkinleri şeytani bir kabul ettirme biçimi olarak özenilebilir. Fakat bu var mıdır? Eğer varsa işler mi? Bundan kim sorumludur? ve kimin çıkarlarına hizmet eder? Liberal feminizm yalnızca bu sorulardan ilk iki tanesini yanıtlamaya çalışır.

Siyaset bilimci görüşüyle, Iglitzin kendi varsayımlarını iki siyasal toplumsallaşma çalışmasıyla sınamaya çalışır: bir tanesi en fazla geleneksel olanıdır, ve ikincisi cinsiyete göre toplumsallaşmanın analizi ve bu toplumsallaşmanın siyasal öğrenme ile olan ilişkisidir. (1972b) Varsayımlar, tahmin edebileceğimiz gibi, kızların siyasal testlerde oğlanlardan daha az başarılı olacakları ve ağırlıklı olarak cinsiyet kalıplı olacakları şeklindedir; ve iki nitelik kalıbı birbirine uygun olacaktır. Iglitzin'in durumunda, verileri vermekle, bazı kızlar için ev içi yaşamın bütün diğer girişimleri gölgede bıraktığı açık olduğu halde, en güvenilir hüküm ispatlanamamıştır. (1972b:12) Bununla beraber, Iglitzin kendi argümanını kurtarmak için bu bulgusunu kullanmayı denemez ama kendisinin hatalı olduğunu da söylemez. Iglitzin, kendisinininki de dahil olmak üzere bütün mevcut siyasal toplumsallaşma araştırmalarının geçerliliğine, cinsiyetçi (sexist) ifade biçimi ve siyasetin modası geçmiş kavramlarını kullanmanın taraflı sonuçlara yol açabileceğini ileri sürerek, şüpheyle bakar. (1972b:19f) Daha özgül olarak, kurumlara ve bu kurumlarda yer alan kişilere bir göz atmak siyasal girişimleri ve iktidarla gayri resmi ilişkilerin geniş bir alanda araştırılmasına engel olur. Bu nedenle, bu türden çalışmalar ciddi biçimde, kadınların ve kız çocuklarının dikkatlerinin yöneldiği birçok alandan habersiz bırakarak, onların varolan potansiyellerinin değerini düşürür. Bundan dolayı araştırma mikro düzey siyasette yoğunlaşır: örneğin, ev içi aile etkileşimi ve iktidar üzerine, yaş grubu ve okul, ve alışkanlık kazandırmayan ilaçlar gibi yayınlar üzerine, Vietnam üzerine, kadınların mecburi askerlik hizmeti üzerine.

Ve bu anlamda, geleneksel olarak modası geçmiş sorular üzerinde ... düşük not alan kızlar belki gerçekten oğlanlardan daha açıkgözdürler!

Belki, kızların evde ve aile içindeki iktidar ilişkilerine daha duyarlı olduğu ispatlanacaktır. Eğer, (kızlar) en azından bu şekildeyse... (araştırma) kadınların yetenekleri hakkındaki eski mitleri ... gömmek için değerli olacaktır. Fakat, feminist ilgilerin ötesinde, böyle bir çalışma, eğer siyaseti kişiselleştirmeye hizmet ederse, insanlara siyasetin her yerde olduğunu ... ve bu yolla hiçkimsenin apolitik olamayacağını göstererek aydınlattığında değerli olacaktır. (1972b:2324)

Yeniden, "siyaset her yerdedir" sözü ne devletin yaygın niteliğini ne de yönetici bir grubun hegemonya alanını anlatır. Siyaset kavramı iktidar temeline dayalı etkileşim olarak, her yerde aynıdır. Bununla beraber, siyasal tavır sabit değildir. Kadınların köleliği nedeniyle onlara yüklenen nitelikler, serbest bırakılan siyasa aletlerini dönüştürebilir.

... belki eğitim sistemimizdeki yeni değerler ve amaçlarla erkekler de, kendi siyasal ilişkilerinde nazik ve sevecen hale gelebilirler... böyle bir eğitim iç gözlemi ve özneliği daha çok teşvik edebilir, kamu ve özel alanlarda birleşme... (1972a:254)

Iglitzin'in varsayımından birçok sorun ortaya çıkar. İlk olarak, mikro ve makro siyasetler arasında ayırım yaptığı açıkken, ayırım çizgisini nereye çekmeyi düşündüğü açık değildir. İkinci olarak, ileri sürdüğü gibi, siyasetin bir iktidar oyunu olarak her yerde aynı şekilde görüldüğü halde, hala kadınların verili sanılan nitelikleri siyasal davranışın farklı tarzları farklı düzeylerde üstün olduğu çıkarsanabilir. Üçüncü olarak, Iglitzin'in kendi umutlarını daha kadınca bir gelecek için değerlendirirken, bu bizi gerçekliğin sorgulanmasından alıkoymaz. Siyasa gerçekte kadınca değerlerin akışı ile dönüştürülebilir; fakat büyük olasılıkla kadınlar, kendi değerlerine ilişkin güvenlerini yeniden kazan dıklarında, kendi geleneksel yerlerine geri çekilmekten mutlu olacaklardır. Erkeklerin kazandıkları başlar; kadınların kaybettikleri kuyruklar. Hepsinin ötesinde, siyaset her yerdedir, ve herkes siyasaldır.

Bu son formülleştirmenin aynı zamanda araştırılması gerekir. Çünkü siyasetin her yerde varolması her şeyin siyasallaşmasına eşit değildir. Eğer biz, bir vatandaşın gündelik yaşamına en yakın formel karar verme süreçlerinden ibaret olarak mikro politikaları düşünürsek, tüm bireylerin buna katıldıkları sanısını gerektirmez, herkesin çıktı üzerinde eşit gücü olması sağlanır. Eğer tersine mikro düzey siyaset siyaset yapmaksamı, iktidar temelindeki etkileşimle ilgilenmek, bu durumda formel siyasal arenanın dışında tümü bir ölçüde karmaşıkken hepsinin eşit ölçüde

yetenekli olması mümkün değildir. Gerçekten de ve belki de şaşırtıcı olmayan biçimde, burada tanımlanan siyaset yapmak eylemi hem kamusal hem de özel alanlarda olur erkeklerin kadınlardan daha iyi yönetici olduklarına dair bazı kanıtlar vardır. (Annual Rewiew of Anthropology, 1977:195) Kadınların aile içindeki iktidar (ilişkilerinden) fazlasıyla haberdar olduklarını iddiasına inanılırken, bu nedenden dolayı kadınların daha fazla siyasal cinsiyete (political sex) sahip olduklarını söylemek bilinemeyene dayanan meşru olmayan bir tahmindir. Siyasal olmak için genellikle siyasal olarak davranmak zorunludur. Elbette aile içinde hükmeden kadınları görmekteyiz; ve ailenin dışında, en temel ve geleneksel vatandaşlık düzeyinin ötesinde, kadınların siyasal katılımı toplumsallaşma, erkek tepkisi (retaliation) ve kadınların ailevi rollerinin pragmatik talepleri tarafından engellenmektedir. Kirkpatrick'in sözleriyle,

Mühendis olan bir kadın yalnızca erkek statüsünün merdivenlerindeki noktaları kazanmakla kalmaz... ya da kadın hiyerarşisindeki, uygun olmayan davranışından dolayı bu noktaları yitirebilir... Siyasal risklere atılan bir kadına toplumsal ve psikolojik cezalar uyumu reddetmekle ilişkilidir. Küçük görme, içsel çelişkiler ve başarısızlık yaygın olarak onun olası mükafatları olduğuna inanılır. (1975:15)

Liberal teori, ya bu durumu onaylar, ya da dışlar. Geride kalan soru, bunu yapabilmesi ve hala liberal olabilmesidir.

Liberal teorisyenin, burada Gordiyon düğümü gibi birşeyle karşı karşıya olduğunu ileri sürmek mantıksız görünmemektedir. Diğer taraftan, liberalizm kişisel özerklik ve bireysel özgürlüğe adanmıştır ve buna göre devlet bu amaçlar için müdahalede bulunur. Bununla beraber, ailenin ve devletin toplumsallaşmada birbirleriyle olan ilişkisinin nasıl olacağı ve ikincisinin nasıl meşrulaştırılacağı soruları ortaya çıkar. Bu sorunlar eğer teori içinde kalırsa muhtemelen çözülebilir. Diğer taraftan, liberalizm siyasal eylemin kamusal alanı ve kişisel olmayan toplumsal etkileşim ile biraraya gelmiş bireylerin özel alanının ayrılmasına adar kendisini; hepsinin taleplerinden bağımsız, ama birlikte olmayı seçenlerin alanını, insanların zaman kazanabildiği, yeniden üretebildiği, dinlenebildiği ve oyalanabildiği alan. Paradigmatik olarak, Benn ve Gaus'un söyledikleri gibi (ed.1983:38) bu alan ailedir.

Şimdi tarihsel olarak, liberal teorisyenlerin yazılarında ve gerçekte, bugün, kadınlar özel alanın hizmetçileridir. Onlar için, yaşamın kamusal alanlarından bir çekilme değildir. Daha çok, ya kadınlar asgari anlam dışında kamusal kişiler değildirler ya da her iki alandaki yerleri yalnızca kendi üzerlerinde iki katlı yük dayatmaktadır. Denning, MR'i, Wachtel v Wachtel (1973) de yeniden ifade edersek, 1969 daki boşanma kanunu izleyen önemli bir olay önceki koca, ev işleriyle ilgilenecek bir kişi-

nin kiralanmasında ek masraflara maruz kalacaktır, önceki eşi dışarıda çalışsın yada çalışmasın bu görevi kendisinin yerine getirmesini bekleyecektir. Evlilik içinde tabii, bir kadın aynı zamanda çocukları doğurur ve yetiştirir, kocasının ihtiyaçlarına cevap verir, onun mutluluğuna ve saygınlığına dikkat eder, alışveriş yapar, yemek pişirir ve kendi cinsiyetine uygun olduğu düşünülen tüm diğer işlevleri yerine getirir. Doğrusu, kamusal alan özel alanın yetişkinlerinin yarısının çabaları üzerinde asıdır. Pateman (1983:281f.,çeşitli yerlerde) varolan bu durumu patriarkal liberalizm olarak nitelendirmiştir; cinsel eşitliğin ailenin çökmesi dışında sürdürülebileceği sorusu kalır.

Halen, özel alan, müdahaleci olmayan retoriğe karşın, karma ekonominin,liberal refah devletinin ilgisinden muaf değildir. Gerçekten en yakın kişisel ilişkiler yasal incelemeye tabidir. Wolfenden Report'u izleyen yasalar kesin olarak erkek eşcinselliğinin olabileceği koşulları saptar; lesbijen annelerin kendi cinsel seçimleri temelinde boşanmada çocukları ellerinden alınır; ve bu kanunun yürütülmesi daha çok koşullara dayanır eşcinsel ilişki için bir uygun bulma yaşı verilir. Bunun ötesinde, ailenin kendisi devlet müdahalelerine tabidir, en azından dört şekilde: İlk olarak, aileye makul bir yaşam standartını devam ettirmesine yardım için tasarlanan refah (devletinin) faydaları vardır ve bu şekilde ailenin eksiksiz birliği korunur. İkinci olarak, eğer bu tür bir eylem çocukların refahına yardımcı olacağı düşünülüyorsa bakıma alınabilir (belirtmek gerekir ki, yaşamı fakirleşmeye götüren toplumsal yoksunluk şanslar ve seçimler böyle bir eyleme temel oluşturmaz.) ve anne ve babanın istemleri dışında ayrılığın sürekli olarak yapıldığını görmek kolaydır. Üçüncü olarak, polise şahsiyet bulan devlet, "eviçine" ilişkin durumlarda müdahalede isteksizdir, yani karısına karşı şiddet kullanan kocanın durumunda olduğu gibi. Bunun için belki sağduyulu nedenler olabilir: ama olası en büyük neden, ve belki de etki patriarkal ailenin araçlarını ve varlığını güçlendirmektir. (Bu kategori müdahale olarak adlandırılır, çünkü bağlamlarına göre devletin ajanı tarafından taraflılık, farklı olarak belirli davranış türlerine maruz kalan bir karar içerir.) Dördüncü olarak, devlet aileyi istikrarlı davranmaz ama zamanın ekonomik ve siyasal koşullarına göre davranır. En açık şekliyle, savaş döneminde kadınlardan ücretli istihdamı yüklenmeleri beklenir ve toplumsal (komunal) kolaylıklar kadınların çift vardiya yükünü kolaylaştırmayı sağlar; barış zamanında ise özelleştirilen aile ideolojisi yeniden yinelenir. Şimdi, kesinlikle ekonomik gerilemenin saldırısıyla ilgili olarak, büyük siyasal partiler ailenin önemini yeniden olumlamaktadırlar. Evli kadınların "ekstra" gelir elde etmelerinin adaletsizliği üzerine olağan şikayetler olur, çocuklar üzerinde anne ilgisinin yoksunluğunun etkileri ve kültürümüzdeki diğer basmakalıp sözler. Bunun da ötesinde, belirli kategoride uzun dönemli hastaların psikiyatri hastanelerinden "topluluğa" kazandırılmasını isteme planlarının, ilgili yerel resmi bakım hizmetlerindeki bir artışla birlikte olduğu düşünülür, bunun ana yükünün özünde en aydın siyasanın devletin gözde esnek kaynağına - kadınlara düşeceğini varsaymak komplo teorisine bağlılığı gerektirmez.

Bizim toplumumuzda özel alanın gizliliği bir dereceye kadar keyfidir. Bu alandaki genele tabi olan bireylerin gizliliği oradadır; ama kadınlar için çok yüksek bir bedeldir. Liberaller tarafından, cinsel eşitliğe neden olan kabul edilebilecek müdahaleci ölçülerin mümkün olup olmadığı sorusu sorulur temelde, kanunlar ya da uygulamalar yalnızca dolaysız olarak özel alanı etkiler. Bu tür ölçüler eğitici olacaktır, eviçi emeğinin ayrımı gibi konulara değindiği zaman, ama eğitim gibi, istihdam gibi ve hizmetin karşılığı gibi konularla ilgilendiği zaman zorlayıcıdır. (Varsayıyorum ki, aynı zamanda varolan fırsat eşitliği yasalarından çok daha radikal ve daha etkili olacaktır.) Part-time çalışmanın kitlesel genişlemesi, düşük ücret ve düşük prestij değil, ve öncelikle kadınları koruyucu olmayan, gerekli görülebilir; bundan dolayı daha fazla esnek çalışma saatleri, ve çalışmada daha fazla özerklik bir taviz olarak rol oynayabilir. Bu nedenle, belki de liberalizm kendi özel alanını devam ettirebilir, ve şimdi olduğundan daha az gerginlikle.

Bu kabul edilebilir neşeli ve fazlasıyla liberal sonuçtan önce, ilk formülasyon "kişisel olan siyasaldır" yeniden gözden geçirilmelidir. Eğer bu kalp çığlığı (crie de coeur) gerçekten de kalbin acısı ile ilgiliyse, ve eğer O'Brien'in ileri sürdüğü gibi (1981:210), amaç "...erkeklerin ve kadınların birlikte uyanmak için birlikte uyuyarak uzun zihni meşguliyetlerini terketmeleriyse", çaba, erkeğin bazı yönlerden kadına üstün olduğu sanılan moda erkek kadın ilişkisini aşmak, ve daha fazla bir çift cinsiyetli toplum kurmak gibi görünüyor. Şimdi liberalizm, bireyin onu reddettiği noktada toplumsallaşmayı destekleyebilir: destekleyebilir, yani içselleştirme (internalization) yerine öğrenmeyi kabul eder.(10) Kurulan yeni düzende karşı çıkanlar nelerdir? Mümkün en kaba benzetme kullanılırsa, cesur Tarzan ve Jane nedir, bu rolleri kendilerine öğretilmesine karşın kim seçmiştir? ve onlara hangi seçimler sunulmuştur? Onlar anne ve babalarına saygılı olarak yeni yollara doğru toplumsallaştırabilirler, ve ancak, olduça incelmış annebaba ve çocuk etkileşimi onları geçmişe doğru etkiler. Diğerleri de bunu izleyebilir. Cinsel eşitliğe ulaşmak, liberalizmin isteksizliğiyle bu şekilde yıkılabilir ve bu eski bir liberal söylemdir konuşma ve ifade özgürlüğünü sınırlamak zararı teşvik etmektir. (zarar burada fiziksel tehlikeye varır, ya da şiddetli ekonomik çöküntüye varır). Bu şekilde liberal bir fırsat eşitliği değeri liberal hoşgörü ideali tarafından boşaltılır. Burada bir eleştiri (doğrudan feminizmle ilgili olmayan) ileri sürülür:

"...düşüncesiz hoşgörüyeye dayanan gerçeklik düşüncesi; bütün düşünceler eşit olarak doğru değildir, ve bundan dolayı eşit olarak hoşgörülemezler...Düşüncelerin özgür pazarı asla özgür değildir, ama daima bir pazar dır. Bunu bozmak komiserler ya da denetçiler değil ama nesnel bir gerçeklik düşüncesi sadık eleştirel zeka gerektirir. Eğer engelleyici hoşgörü varsa, aynı zamanda hoşgörüsüzlüğü özgür kılma vardır. (Jacoby,1977:xviii)

Sözünü ettiğim gibi, böyle bir bakış açısını kabul etmekte liberal isteksizlik feminist proje tehlikesinde yeralır. Bir feministin liberal kalabilmesinin mümkün olup olamayacağı sorusunu ortaya atar. Birçoğu çeşitli nedenlerle de olsa, diğer yolları seçmişlerdir.

Şu ya da bu safhada, birçok kadın radikal feminizmin hoşnutsuzluklarına çare bulduğunu hissti. Hareketin başlangıç safhalarında, bu Firestone'un (1971) sevgi ve aşk üzerine olan bölümlerindeki (11) hüner ve algılayışına ve erken radikal feminist analizin basitliğine atfolunur. Bununla beraber, çekiciliği aynı zamanda onun öncüllerinin siyasal eylemliliğinden kaynaklanır. Liberal meleklerin ve Marksist kadroların ayağını yere basmaktan çekindiği yerde, radikal feministler ilerlediler. Eylem için nedenler üzerine yetersiz düşünce, ve hedeflerin yeri şüphesiz hareketin geri kalanları için problemler ortaya çıkartırken, radikal feminizm bizi birçok yanlışlıklar konusunda uyandırır. Bunun ötesinde, cinsiyetin siyaseti ve cinsel tercih konusunu canlı tutar.

Kısaca radikal feminizm cinsiyete göre sınıflandırmayı toplumdaki eski ve en önemli bölünme olarak ileri sürer; ayrımcılık taraftarıdır, hem siyasal hem de kişisel; ve diğer feminist gruplaşmalardan çok lezbiyenizmle yakın ilişkiler içindedir. (12) Radikal feminizmin devrimi biyolojik yeniden üretim araçları üzerindeki kontrole yeniden sahip olmayı içerir, bundan dolayı bakış değişir, Firestone'un taktire değer ileri görüşlülüğü "tüp bebek" doğal anneliğin tanınması ve kutlanması için idealdir.

Diğer çeşitli konular da radikal feminizm tarafından ortaya konur ve tartışılır. Bununla beraber, hem hareket içinde hem de akademik çevrelerde patriarşi kavramının kullanımı iyi bilinmektedir. Marksist feministler arasında ateşli bir tartışma odağı olan ve olmaya devam eden bir kavramdır. Bu Filmer'in patriarşisi değildir, ya da harekete öncel terimi kullanan herhangi bir yazarın kavramı değildir. Kavram, O'Brien tarafından iyi bir şekilde tanımlanmıştır:

Paterfamilias, kendi özgürlüğünü korumak için aile hukukunu gerektirir, kardeşçe birliği ve ideolojik meşruiyeti gerektirir. Aynı zamanda, kendi eviçi iktidarını güçlendirmek için kaba seçimini ihmal etmez. Siyasal iktidar paradigması ya da kamusal şöhetin (renown) toplumsal önkoşulu olmanın ötesinde, patriarşi ve cinsel iktidar doktrini siyasal iktidarın ürünleridir, toplumsal ve ideolojik biçimlerde erkekliğin tanımını yerine getirmek için birlikte davranan erkekkardeşliği (brotherhood) nin yaratılması. (1981:1034)

Patriarşi kavramının kabul edilmesinin özel/kamusal ayrımı gerçekliğinin reddine yolaçtığı açıktır, ve bir ideolojik yapı olarak gücünü taktire yol açtığı açıktır. Yeniden O'Brien'den aktarırsak,

Yalnızca şiddetli toplumsal karışıklık altında kamu ve özel arasındaki soyut duvarın gücü sarsılır, ve onun fetişist doğası erkek müdahalesi olarak açıklanır. (1981:114)

Patriarşi kavramına Marksist feministler tarafından güçlü biçimde saldırılmıştır. Marksist feministler, kısaca, cins ayrımının sınıf ayrımından daha önemli olduğunu kabul edemezler; ve onlar patriarşi kavramına radikal feministler tarafından kullanıldığı gibi durağan olarak, tarih dışı olarak ve erkek egemenliğinin ifade edildiği geniş kültürel değişimin nedenini açıklayamaz görürler. (Bu nokta tabii ki kavramı atmaksızın kabul edilebilir, eğer "patriarşi" bir ideal tip olarak anlaşılırsa). Eleştiri burada daha farklı olarak yapılır. Patriarşi kavramı, ne siyasetin açık olarak ifade edilmiş bir tanımını, ne de tanıma karşıt olarak, kadınların durumunun bir açıklamasını ileri sürer. (Bu nokta Marksist feministler tarafından yapılan "tarih dışı" saldırısı ile özdeş değildir.) Neden devlet sosyalizmi ya da kapitalizm kadınların bağımlılığına (subordination) dayanma gereği duyar? Eğer toplum erkekler tarafından yönetiliyor dediğimizde bizim toplumu anlamamıza ne eklenir?

İkinci soruya radikal feminist bir cevap verilir, bu erkekler tarafından konulan kural, despotik, zalimdir ve sonuç olarak kaba kuvvete dayanır. Radikal feminist devrimden sonra, erkekler kadınsı değerleri kabul edeceklerdir: aşk, şevkat, nezaket. İktidar düşkünlüğü düşkünlüğün iktidarı tarafından ortadan kalkacaktır.

Radikal feminist olmayan bazı kadınlar tarafından kabul edilen bu görüşe oldukça benzer bir görüş vardır; bu görüşü daha önce başka yerde tartışmışım (Evans, 1984). Burada, ilk olarak hemen şu söylenebilir, erkeklerin ve kadınların ileri sürüldüğü gibi farklı olduklarının yeterli olmayan kanıtı vardır. İkinci olarak, varsayılan nitelikler olsa bile, eğer bunlar toplumsallaşmanın ürünüyse, toplumun dönüşümü karşı olarak onları etkileyebilirdi. Eğer biyolojik temele dayanıyorsa, yalnızca matriarkal bir devrim, ve kadınların yönetimi radikal feministlerin görmek istedikleri bir toplum biçimine neden olabilirdi. Böyle bir asimetri radikal feminist bir ütopya değildir, patriarşi nasıl başarılabilir? Erkeklerin gücüne ve eğilimlerine karşı nasıl oluşturulur ve devam ettirilebilir?

Sonuç şöyle olmalıdır, radikal feminizmin temel katkıları özel ve kamusal alan arasındaki ayrıma saldırıda yatmaktadır; liberal feministlerin yaptıklarından daha uygun bir saldırıdır, "kamu" ve "özel" alanların siyasal bağlantılarını daha açık olarak talaffuz eder. Bununla beraber, patriarşi kavramı, ikinci önermenin doğruluğuna karar vermeden önce, burada verildiği şekliyle en azından anlamaya yarayan bir araç olarak kabul edilmelidir.

Radikal feminizmin eksik olduğu yerde, Marksist feministlere hem yardımcı olunur, hem de engellenir: İçinde ve karşısında çalıştığı açık olarak ifade edilmiş bir teorik çerçevenin varlığıdır. Yardım edilir çünkü Marksizm gündemine güçlü bir şekilde kadınların ezilmesi sorununu yerleştirir; bazı Marksist gruplaşmaların davranışlarından dolayı engellenir, sınıfın analitik önceliği üzerindeki ısrar ve kadınların ezilmesinin üstesinden gelinebileceğinin sanılmasındaki tavır, doğru bir biçimde yetersiz olarak algılanır. Kadınların çok sayıda ücretli emek saflarına geçişleri, cinsel eşitliğe neden olmamıştır; bu önerme belki de şu önkabul ile değerlendirilebilir: ilk olarak düşünülen tarzda bir Marksist devrim henüz gerçekleşmemiştir, ve bazı Marksistler şimdi devlet sosyalizmi toplumlarını savunmaktadırlar. Bununla beraber bu başarısızlık şunu açıklayabilmelidir Marxism içindeki ailenin ortadan kalkması analizinin varlığına rağmen, üretimin kamusal dünyasına karşı olarak Marksist feminizm diğer eğilimler gibi kamusal/özel ikiliğini sorgulamalı ve ifade etmelidir.

Ücretli emek gücüne kadınların geniş çaplı girişlerinin verili olması, eğer herhangi birşey onların durumlarını kötüleştirmişse, ve bunun da ötesinde feminist ilgilerin "saptırıcı" olduğu şeklindeki çoğu Marksist görüşün verili olması, kadınların yeniden üretici rolünün kapitalist devlet için normal olarak üretimde anlaşıldığı şekliyle yaşamsal olduğunu içeren Marksist uzlaşmalar üzerine saldırının bir biçimi olması şaşırtıcı değildir.

Sermayenin bakış açısından, evişi, hem günlük olarak hem de nesil temeline dayalı olarak emekgücünün yeniden üretimi ile ilgilidir. (Himmelweit ve Mohun, 1977:16)

Bunun da ötesinde, aile yaşamsal ideolojik bir role sahiptir:

"... cinsel olarak tanımlanmış rollerin yerinin saptanmasıyla, hem çocukların uyumlu hale getirilmesi, hem de uysal, yola getirilmiş ve bölünmüş işçi sınıfının süregelmesinde önemli bir istikrarlaştırma işlevi... Toplumsal üretimde otomatik ilişkiler (sermayedardan işçiye) eviçinde önceki gözlemler ve onay yoluyla kolaylaşır (anne babadan çocuklara ve kocadan karısına)" (1977:16)

Yazarlar, Marksistlerin araştırmaya yalnızca Marks'tan çıkarak başladıklarına işaret ederler, "yükselen boşanma oranları, düşen doğum oranları, ve yeniden üretime devletin yeni ilgisi..." Ve şunu eklerler:

Üretici güçler verili olduğunda, iki cinse de yeniden üretim için gereksinim duyulur. Fakat bu, emeğin cinsiyete dayalı ayrımında eğitimin ve gençlerin, yaşlı ve hastaların bakımının kadınların işi içine dahil olduğunun açıklaması değildir. Kamusal ve özel alan üretimleri arasındaki ayrım, emeğin cinsel ayırımı ezeli bir sabit olarak almamakla ilgili açıklama gerektirir. (1977:29)

Bu pasajın kendi bağlamında özel önemi vardır: eviçi emeği tartışmasının eleştirel bir incelenmesi. Kamu ve özel alanlar arasındaki ayrıma itiraz edilmiyor görünürken, (13) eviçi alanın doğasına belirsiz olmayan terimlerle saldırılır. Bunun ötesinde, kamu sektörü burada liberal teorisyenlerin kamusal alanı ile aynı şey değildir, empirik olarak, eğer ideolojik olarak değilse, eviçi alanı özel alana gerçekten çok yakındır.

Marksizmin bir versiyonunda, aile tabii ki yalnızca kısmen ortadan kaldırılır; toplumsallaştırıcı rolü için, yönetici sınıfın hegemonyasını sürdüren, ya da alternatif olarak kapitalist dünya görüşünün "devletin ideolojik aygıtı" (DİA) olarak bakılır. Bununla birlikte, birçok feminist, Coward ve Ellis de dahil olmak üzere (1977:73) (14) ideoloji kavramına dayanarak, ailenin tam olarak DİA olarak görülmeceğini, ama daha çok özerk özü olduğunu tartışır: bu şekilde, bunun içindeki feminist mücadelenin olasılığından söz açarlar, ama onun sınırlarının ötesindeki içeriğiyle. Burada belirli bir ironi olduğu düşünülebilir, feministler kapitalizm altındaki kamu/özel ayrımı gerçekliğini bir boyutta reddeden bir eğilime saldırıyorlar; ama bu teorik bağlamdaki nokta, eğer feminist eylem olası olduğunu düşünürse, saldırmaması gereken bir eğilimdir.

Bu şekilde, daha çok deneme şeklinde olduğu halde, ve Marksizmin kadınları eviçi alandan çıkarmak olgusunu onaylaması nedeniyle (pratikte, kadınların özgürlüğü ya farklı amaçları kovalamakta kullanılan bir kavramdır, ya da "devrimden sonra" başarılan bir şeydir.), Marksist feminizmin siyaset teorisine en büyük katkısı, kamu/özel ayrımına saldırısında yatar. Liberalizm tartışmasında ileri sürüldüğü gibi ayrım fiili olarak ortadan kaldırılmaksızın özel alanda büyük değişiklikler planlamak zordur.

Burada sözü edilen feminist yazarlardan yalnızca ikisi siyaset bilimcidir. ABD ve İngiltere'deki feminist siyaset bilimcilerin görünen yeterliliklerinin nedenleri nelerdir, disiplinlerinin temel öğretilerine karşı mücadele etmek çabasında olmalarına rağmen? Akademik olmayan feminizmin ileri sürdüğü gibi, kadın siyaset bilimcilerin siyaseti ve iktidarı hor görmeleri ve bu şekilde araştırmalardan kaçmaları olamaz. Biz disipline normları içselleştirmiş olabiliriz, epistemolojik öğretiler de dahil, siyaset bilimine başarılı bir karşı çıkışa engel olan: Nietzsche ile birlikte,

farklı nedenlerden dolayı, sineklerin kurtulamayacağı bir şişe içine tuzağa düşülmüştür. (Strong, 1982:174) Ben buna inanmıyorum. Açık sosyolojik faktörler varken, ve açık olarak disiplin içinde feminist düşüncenin kurtuluşunun gelişmesine engel olan başta gelen nedenler varken, herhangi bir olayda böyle açıklamalara sığınmak gereksizdir.

İlgili olduğu düşünülen ilk faktör, İngiltere'ye ABD'den daha uygundur, siyaset bilimcilerin küçük bir oranının kadın oluşudur, bu nedenle sayıları azdır. Tüm kadınlar da feminist olamayacaktır (şaşırtıcı sayıda olduğu halde): feministler arasında da tümü kadınlarla ilgili konularda çalışmazlar; ve "kadınlar ve siyaset" alanında, birçok araştırmacı muhtemelen, teorik ya da empirik olsun, gerçekten bilgimize katkıda bulunan çalışmalarla ilgilidirler, ama siyaseti algılamamızı değiştiren açık şans yoktur.

İkinci olarak, hem ABD'de hem de İngiltere'de, ve "kadın çalışmaları"ndaki patlamaya rağmen, kadınlar ve siyaset, saf olarak kişisel ilgi bakış açısından, birleştirilmiş olan en iyi girişim değildir. İngiltere'de kitaplarda feminist bölümler görülür, örneğin demokratik teori üzerine; bu şekilde yayınları isteyen ya da gereksinimi olanlara ya da mesajın sonuçta ortamdan daha önemli olduğunu hissedenlere, ama yine de sembolik reformları yerine getirmekten hoşlanmayanlara açıkça engel olan. ABD'de, kadın patronaj ile, daha çok bir kariyer yolu vardır; ama kadın çalışmaları departmanının bir üyesi olmaktan çok, ya da merkezi olmaktan çok, kadınlar üzerine yazan bir siyaset bilimci olmak hala tercih edilebilir. İkinci durumda, kadınlar üzerine araştırma yapma girişiminden evvel, kişinin ismini farklı bir alanda yapmasına yardımcı olur.

Bu problemler daha ileri bir karışıklığa yol açar: kadınlar üzerine çalışmayı seçenler, disiplinle karşı karşıya, Caesar'ın karısı gibi çabalayacaklardır; çalışmaları engelleyici olacaktır. En azından bu faktörler Patterman'ın söylediği gibi,

Özel ve kamu alanlarının liberal muhalefetin
feminist toptancı eleştirisi hala filozofunu
bekliyor.(1983: 300)

DİPNOTLAR

1. Çağdaş feminizm içinde üçden fazla çizgi vardır.. Örneğin, ekofeminizm ve anarkofeminizm vardır; ve devrimci feminizm radikal okulun parçasıdır. Benim metnimde en açık olarak dışarıda bırakılan sosyalist feminizmdir; bu özgül bağlamda, benim görüşüm, radikal ve Marksist feminizmin görüşlerinden ibarettir, tartışmaya tam olarak ne kattıklarıdır.
2. Çağdaş feminizm Friedan 1963)'ın yayınından çıkmıştır. Bununla beraber, tartıştığım gruplaşmalar bu verimli eserin bir sonucu olarak değil ama ondan sonra ortaya çıkmıştır Freeman, 1975).

3. İngiltere'de hareketin başlangıç safhalarında farklı görüşler burada verilmiştir, Coote ve Campbell 1982), ve Rowbothom 1983). Yeterli döküman yokluğunda, birçok yazar kendi deneyim ve algılarına dayanmıştır.
4. London School of Economics Socialist Society'nin önde gelen üyesi olan 1969 da Stokely Carmichael bu şekilde açıklamıştır: "Devrimde kadının yeri mütevazidir .."
5. Tabii ki slogan ABD de Yeni Solun erken ve orta döneminden çıkartıldığı tartışılabilir.
6. Açıktır ki aykırı düşünen bir erkek de benzer güçlüklerle karşılaşır; ama burada, genel olarak konuşulursa, erkek eşcinseller "ortaya çıkmaz".
7. Birçokları için geçici bir kabuldür; ama şöhretini kaybetmiş bir kabul.
8. Bu noktayı ifade ettiği için Albert Weale müteşekkirim.
9. John Robinson'a bu noktayı tartıştığı için müteşekkirim.
10. İngiltere'den sözediyorum; ABD'de Millett 1972)'in daha fazla etkili olduğu görülüyor.
11. Tabii ki bu tüm radikal feministlerin lezbiyen olduğunu ya da tüm lezbiyenlerin radikal feminist olduğunu söylemek değildir.
12. Bu tabii ki, yazarların, varolduğu gibi, belirli bir boyutta yalnızca, daha iyi bir toplum için reçete önermekten çok, kapitalizmin analiziyle ilgilenmelerinden dolayıdır.
13. Beni bu kaynağa yönelten Alex Callinicos'a borçluyum.

KAYNAKLAR

- Annual Review of Anthropology.** (1977).
Ardener,S. (ed.) (1981) **Perceiving Women.** London: Dent.
Balbus,I(1982) **Marxism and Domination.** Princeton: Princeton University Press.
Barrett,M. (1980) **Women's Oppression Today.** London: Verso.
Benn,S. ve S. Gaus (ed) (1983) **Public and Private in Social Life.** London:Croom Helm.
Boals,K. (1975) "*Review: Political Science*", **Signs**,I(I): 16174.
Bouchier,D. (1983) **The Feminist Challenge.** London: Macmillan.
Bowles, G ve R. Klein (ed) (1983) **Theories of Women's Studies.** London: Routledge.
Breines,P. (1968) "*Marxism and the New Left in America*". say. 13351 J.Habermas (ed), **Antworten auf Herbert Marcuse.**Frankfurt: Suhrkump Verlag içinde.
Bromley,P. (1977) **Family Law.** London: Butterworth.
Coote,A ve B.Campbell (1982) **Sweet Freedom.** Oxford: Blackwell.

- Coward,R. (1983) **Patriarchal Precedents**. London: Routledge.
- Coward,R ve J. Ellis (1977) **Language and Materialism**. London: Routledge.
- Dreitzel,H. (ed) (1972) **Family, Marriage and the Struggle of the Sexes**. London: Macmillan.
- Duncan,G. (ed) (1983) **Democratic Theory and Practice**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ehrenreich,B. (1983) **The Hearts of Men**. London: Pluto.
- Eisenstein, Z. (ed) (1979) **Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism**. New York and London: Monthly Review Press.
- Elstain,J. (1981) **Public Man, Private Woman**. Oxford: Martin Robertson.
- Elstain,J. (ed) (1982) **The Family in Political Thought**. Brighton: Harvester.
- Evans, Judith. (1984) "*The Good Society? Implications of a Greater Participation by Women in Public Life*", **Political Studies**, XXXII (4):61826.
- Firestone,S. (1971) **The Dialectic of Sex**. London: Jonathan Cape.
- Freeman,J. (1975) **The Politics of Women's Liberation**. New York: David McKay.
- Friedan,B. (1963) **The Feminist Mystique**. Harmondsworth: Penguin.
- Friedman,S. ve E. Sarah (ed) (1982) **On the Problem of Men**. London: The Women's Press.
- Hartsock,N. **Money, Sex and Power**.London: Longman.
- Himmelweit,S ve S. Mohun (1977) "*Domestic Labour and Capital*", **Cambridge Journal of Economics**,I(1):1531.
- Iglitzin,L. (1972a) "*Political Education and Sexual Liberation*", **Politics and Society**,II(2):24159.
- Iglitzin,L. (1972b) "*SexTyping and Politicization in Children's Attitudes*". **American Political Science Association**'in yıllık genel toplantısında sunulan bildiri.
- Jacoby, R. (1977) **Social Amnesia**. Brighton: Harvester.
- Jaggar,A. (1983) **Feminist Politics and Human Nature**. Brighton: Harvester.
- JanssenJurreit,M (1982) **Sexism**. London: Pluto.
- Kirkpatrick,J.J. (1974) **Political Woman**. New York: Basic Books.
- McAllister,P. (ed) (1982) **Reweaving the Web of Life**. Philadelphia: New Society Publishers.
- Marks,E. (1981) **New French Feminisms**. Brighton: Harvester.
- Millett,K. (1972) **Sexual Politics**. London: Abacus.
- Oakley,A. (1982) **Subject Women**. London: Fontana.
- O'Brien,M. (1981) **The Politics of Reproduction**. London: Routledge.

- Pateman,C. (1983) "*Feminist Critiques of the Public/Private Dichotomy*", say.281303 S.Benn ve S.Gaus (ed), **Public and Private in Social Life**. London: Croom Helm içinde.
- Reiter,R. (1975) **Toward an Anthropology of Women**. New York: Monthly Review Press.
- Rowbotham,S. (1983) **Dreams and Dilemmas**. London: Virago.
- Sanday,P. (1982) **Female Power and Male Dominance**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sargent,L. (ed) (1981) **The Unhappy Marriage of Marxism and Feminism**. London: Pluto.
- Sayers,J. (1982) **Biological Politics**. London:Tavistock.
- Spender, D. (ed) (1983) **Feminist Theorists**. London: The Women's Press.
- Stacey, M. ve M. Price (1981) **Women, Power and Politics**. London: Tavistock.
- Strong,T. (1982) "*Oedipus as Hero: Family Metaphors in Nietzsche*", say.17396 J. Elshtain (ed), **The Family in Political Thought**. Brighton: Harvester içinde.
- Yates,G. (1977) **What Women Want**. Cambridge, MA and London: Harvard University Press.
- Young,I (1980) "*Socialist Feminism and the Limits of Dual Systems Theory*", **Socialist Review**, 5051,X (2/3):16988.